

Datum
2021-12-01

Diarienummer
SAN 00224-2021

Till Socialdepartementet

Yttrande - Remiss av Socialstyrelsens författningsförslag i rapporten Öppna insatser utan samtycke

Remissinstansens diarienummer: S2019/04727

Sammanfattning av ärendet

Regeringen gav 2018 Socialstyrelsen i uppdrag att redogöra för kunskapsläget i frågan om öppna insatser utan samtycke till barn och unga respektive vårdnadshavare och utifrån det som framkommer besvara om det är motiverat med lagändring inom området. Uppdraget utökades i november 2019 till att lämna förslag på författningsändringar så att barn kan få öppna insatser i fler fall och i fler situationer. Socialstyrelsen har arbetat med uppdraget och redogör för resultatet i rapporten Öppna insatser utan samtycke Rapport till regeringen uppdrag S2019/04727/FST. Rapporten riktar sig till regeringen och är ett underlag för regeringens fortsatta arbete med frågan. Rapporten är nu ute på remiss.

Socialstyrelsen föreslår en lagändring som ger socialtjänstens möjlighet att ge barn från 12 års ålder öppna insatser utan vårdnadshavares medgivande.

Socialstyrelsen avråder från att utvidga det s.k. mellantvånget enligt LVU § 22 till att gälla även i situationer där det finns omsorgsbrister i hemmiljön.

Kommentarer till specifika delar av remissen

En sänkning av åldersgränsen i socialtjänstlagen

Socialstyrelsen slår fast att socialtjänsten ska verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden. Det handlar ytterst om att ge stöd och hjälp till barn, unga och deras familjer och att utveckla resurser som kan leda till varaktiga och positiva förändringar. Socialtjänsten strävar efter att öka skyddsfaktorer och minska riskfaktorer kring barnet. Att barn som är i behov av stöd från socialtjänsten får tillgång till rätt insatser i rätt tid är en angelägen fråga. När socialtjänsten beslutar om en insats till ett barn är det viktigt att insatsen inte försätter barnet i en svårare situation än före beslutet om insatsen. Den samlade bild som Socialstyrelsen har fått under arbetet med uppdraget är att det, delvis som en följd av regelverkets konstruktion, finns barn som löper en risk att inte få tillräckligt stöd från socialtjänsten idag. Möjligheterna för socialtjänsten att besluta

om öppna insatser till barn utan vårdnadshavarnas samtycke behöver öka för att ge barn tillgång till öppna insatser i fler fall och i fler situationer. Socialstyrelsen föreslår att åldersgränsen sänks så att det blir möjligt för socialnämnden att besluta om öppna insatser till barn redan från tolv års ålder, om socialnämnden bedömer att det är lämpligt och barnet själv samtycker till insatsen. Socialstyrelsen menar att förslaget möjliggör att fler barn får tillgång till öppna insatser jämfört med nuvarande reglering. Att barn vid en tidigare ålder än vad som är möjligt idag får större bestämmanderätt när det gäller öppna insatser överensstämmer med ett stärkt barnrättsperspektiv. Att säkerställa barnets rätt till stöd väger tyngre än den inskränkning i vårdnadshavares bestämmanderätt som förslaget innebär. Socialstyrelsen framhåller att det är nödvändigt att socialtjänsten fortsätter arbeta för att göra vårdnadshavaren delaktig i stödet till barnet. Vid bedömningen av om en insats är lämplig behöver socialnämnden beakta om det finns förutsättningar för att genomföra insatsen utan att barnets situation i hemmet försvåras.

Barn under 15 år är inte processbehöriga och kan inte på egen hand ansöka om öppna insatser. Socialstyrelsens förslag innebär ingen ändring av processbehörighetsåldern. Socialtjänsten kan få information om ett barns behov av stöd på fler sätt än genom en ansökan från barnet, t.ex. under en pågående utredning eller genom att familjen har pågående insatser. Socialtjänsten kan även få kännedom om barnets behov genom att barnet själv vänder sig till socialtjänsten och berättar om sin situation utan att det är fråga om en formell ansökan. I dessa fall ger förslaget socialnämnden möjlighet att besluta om öppna insatser för barn från tolv år även utan samtycke från vårdnadshavare om barnet samtycker till insatsen och socialnämnden bedömer att det är lämpligt.

Kommentar

Socialstyrelsens förslag i rapporten vad gäller sänkningen av åldersgränsen bedöms positiv. Social och arbetsmarknadsnämnden instämmer med Socialstyrelsens förslag om en lagändring som ger socialtjänstens möjlighet att ge barn från tolv års ålder öppna insatser utan vårdnadshavares medgivande.

Utvidgning av 22 § LVU

22 § LVU ger möjlighet att gå in med öppna insatser utan samtycke medan den unge bor hemma. Möjligheten är begränsad till unga som till följd av så kallat eget beteende är föremål för socialtjänstens utredning och gäller inte situationer rörande brister i den unges hemmiljö. I Socialstyrelsens uppdrag ingår att se över om insatser med stöd av 22 § LVU bör kunna beslutas även vid brister i den unges hemmiljö.

Vid en sammantagen bedömning anser Socialstyrelsen att det inte är lämpligt att utvidga 22 § LVU eftersom de fördelar som finns med en utvidgning av bestämmelsen inte överväger riskerna som kan uppstå för barnet. Det bedöms därför inte försvarbart att besluta om insatser med tvång till barn när det är föräldrarna som brister i omsorgen. Det grundläggande problemet som ger barnet en bristande hemmiljö åtgärdas inte genom enbart stödjande insatser till barnet.

Eftersom Socialstyrelsen enligt uppdraget ska lämna författningsförslag oavsett ställningstagande finns en beskrivning av en möjlig utvidgning av 22 § LVU i rapporten. Socialstyrelsen menar att vissa av riskerna för barnet kanske skulle kunna hanteras om det vore möjligt för socialtjänsten att samtidigt ställa krav på vårdnadshavare att ta emot stöd för att utveckla sin föräldraförmåga. En kombination av regeländringar som omfattar insatser till såväl barnet som vårdnadshavaren skulle kunna öka förutsättningarna för att förbättra hemmiljön samtidigt som barnet får tillgång till stödjande insatser. Socialstyrelsen bedömer dock att det är osäkert om en lagändring som möjliggör öppna insatser utan samtycke från vårdnadshavare skulle kunna säkerställa en varaktig och hållbar förändring av vårdnadshavarens föräldraförmåga. Socialstyrelsen framhåller att kunskapsläget om insatser till vuxna utan samtycke inom detta område är bristfälligt. Om regeringen väljer att gå vidare med att utreda denna fråga kan erfarenheter eventuellt dras från andra områden som till exempel kriminalvården.

Kommentar

Socialstyrelsens förslag i rapporten vad gäller ”mellantvånget” bedöms positivt. Social och arbetsmarknadsnämnden instämmer med Socialstyrelsens avrådan från att utvidga det s.k. mellantvånget enligt LVU § 22 till att gälla även i situationer där det finns omsorgsbrister i hemmiljön.

Ställningstagande

Social- och arbetsmarknadsnämnden tillstyrker förslaget.

Magnus Rönnerfjäll Ordförande social- och arbetsmarknadsnämnden

Social- och arbetsmarknadsförvaltningen

ÖSTERSUNDS KOMMUN

Yttrandet skickas till Socialdepartementet via e-post

till s.remissvar@regeringskansliet.se samt kopia

till s.sof@regeringskansliet.se